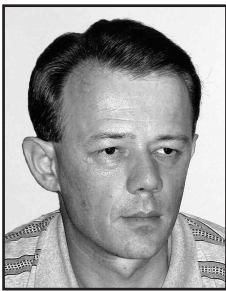

Cecilijanski pokret

Piše: Marko Stanušić

«Cecilijanski pokret je organizirano nastojanje, započeto u posljednjoj trećini XIX. st. oko obnove katoličke crkvene muzike. Cilj je pokreta pročišćavanje i produbljivanje crkvene muzičke prakse prema liturgijskim, ideološkim, historijskim i estetskim kriterijima» (Albe Vidaković, u: *Muzička enciklopedija I*, Zagreb 1971, str. 309). Pokret je dobio naziv po sv. Ceciliji, djevici i mučenici iz trećeg stoljeća, koja se od 15. stoljeća počela slaviti kao zaštitnica crkvene glazbe. Budući da u povijesti nije uvijek bila jasna granica između duhovne i svjetovne glazbe (nerijetko su se toliko sjedinile postavši jedno), osjećala se duboka potreba te dvije umjetnosti razgraničiti i svaku staviti na svoje mjesto. Takve tendencije postojale su i prije. U 16. stoljeću Tridentinski koncil (1545.-1563.) je također na polju pročišćavanja i produbljivanja crkveno - liturgijske glazbe puno učinio. On daje prednost najstarijem i najčasnijem crkvenom pjevanju - gregorijanskom koralu i stavlja ga na prvo mjesto. Značajnu ulogu u tome je imao zborovođa, skladatelj Sikstinske kapele Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525.-1594.), koji je svoja sakralna djela skladao služeći se obilato temama iz gregorijanskog koralu. On je na Saboru uspio uvjeriti kardinale da se vrijedna crkvena glazbena djela mogu napisati i u polifonom slogu, a da čistoća i jasnoća teksta ne budu pri tom umanjena. Kao dokaz svojoj tvrdnji, pred kardinalskim zborom je izveo svoje čuveno djelo *Missa Papae Marcelli*. Zbog svoje uloge, Palestrina je nazvan «ocem klasične polifonije». I nakon Tridentinskog koncila, u drugoj polovini XIX. st., kada se

Giovanni Pierluigi da Palestrina

Hochschule für Katholische Kirchenmusik und Musikpädagogik Regensburg - Njemačka

mного toga svjetovnoga u crkvenoj glazbi nakupilo, osjećala se velika potreba stavljanja granica između crkvene i svjetovne glazbe imajući uvijek u vidu gregorijansko pjevanje i klasičnu vokalnu polifoniju kao okosnicu liturgijskog pjevanja. U međuvremenu, tijekom povijesti stvorena su mnoga sakralna umjetnička djela velikih skladatelja: G. F. Händela, J. S. Bacha, J. Haydna, W. A. Mozarta, F. Schuberta, F. Liszta, A. Brucknera, C. Francka... Ako danas analiziramo neke mise, kao npr. mise koje je skladao W. A. Mozart, nećemo (izuzev Requiema) u njima naći previše duhovnosti, iako je tekst mise liturgijski. Te mise su skladatare u duhu svog vremena i vrlo često u opernoj maniri. One su ugodne za uho, umjetnički vrijedne, ali, u njima nema liturgijskog duha. Takve mise također i svojom vremenskom dužinom (gotovo sve traju najmanje 30 minuta, Bachova Velika misa u h-molu traje 125 minuta, Beethovenova *Missa solemnis* 85 minuta...) prelaze liturgijske okvire. I s tog razloga danas nisu prikladne za liturgiju, već samo za koncertno izvođenje. Isto tako, kada slušate mise koje su skladali izrazito operni skladatelji: Gioacchino Rossini, Giacomo Puccini..., imate osjećaj kao da ste u kazalištu i slušate nekakvu operu. Takve mise najčešće zahtijevaju velik broj izvođača, simfonijski orkestar i zbor koji čine profesionalni pjevači. Međutim, ima i takvih misa koje su uistinu prožete duhovnošću (kao npr. mise F. Schuberta, A. Brucknera, C. Francka...), ali, ni one zbog navedenih razloga nisu prikladne za liturgiju. Ipak, u nekim svečanim prilikama gdje je to moguće, ništa naima ne priječi da se i takva misa pokatkad tijekom liturgijskog slavlja izvede. To je uostalom praksa u katedralama europskih metropola. *Cecilijanski pokret* se najprije javlja u Njemačkoj kad je 1868. god. u Bambergu Franz Xaver Witt (1834.-1888.)

Franz Xaver Witt

osnovao *Allgemeiner Cäcilienverein für Länder deutscher Zunge*, potvrđen od pape Pia IX. 1870. godine. Glavna zadaća društva bila je njegovanje gregorijanskog pjevanja, klasične polifonije i obnova crkvene popijevke na narodnom jeziku. Također je pažnja bila posvećena glazbi za orgulje, kao i znanstvenom istraživanju crkvene glazbe. U tu svrhu, u Regensburgu je 1874. god. osnovana

Dr. Franz Xaver Haberl

škola za crkvenu glazbu kojoj je na čelu bio prvi ravnatelj dr. Franz Xaver Haberl (1840.-1910.). Ona postaje idejni centar, rasadnik prave crkvene glazbe za Njemačku i cijelu Europu. U njoj su stjecali znanje studenti iz čitavog svijeta. Pokrenuti su i glazbeni časopisi *Musica sacra* i *Fliegende Blätter für katholische Kirchenmusik* (kasnije: *Cäcilienvereinsorgan*) 1868.

godine. Izdavaštvo je bilo na visini. Tiskane su nove mise, moteti, litanije itd., koje su u duhu obnovljene liturgije skladali F. X. Witt, F. X. Haberl, Michael Haller (1840.-1915.), Peter Griesbacher (1864.-1933.) i mnogi drugi. U Regensburgu je 1870. godine tiskano novo, tzv. «Medičejsko izdanje» koralnih napjeva. Nakon zemalja njemačkog govornog područja, počela su se osnivati cecilijanska društva u Italiji, Francuskoj, Španjolskoj, Belgiji, Nizozemskoj, Češkoj, Poljskoj, Mađarskoj, Hrvatskoj, Irskoj pa čak i u Americi.

Lorenzo Perosi

Obnova crkveno – liturgijsko glazbe u Italiji povezana je uz ime svećenika Lorenza Perosija (1872.-1956.) koji je cecilijanske ideje potpuno usvojio dok je pohađao školu za crkvenu glazbu u Regensburgu. U njoj stiče temeljito glazbeno obrazovanje. Nakon studija vraća se u Italiju i kao vrsni zborovođa i skladatelj daje se na posao. Svojim djelovanjem izvršio je snažan utjecaj na svoje suvremenike, pa čak i na samog papu Pia X. koji ga je imenovao doživotnim zborovođom Sikstinske kapele i bazilike sv. Petra u Rimu. Potaknut idejom cecilijanskog pokreta, papa Pio X. na blagdan sv. Cecilije 22. studenog 1903. god. izdaje «*Motu proprio*» *Tra le sollecitudini* (Inter pastoralis officii) o crkvenoj glazbi i osniva Visoku papinsku školu za crkvenu glazbu 1911. god., koja od 1931. god. postaje Papinski institut za crkvenu glazbu. Time se cecilijanska reforma snažno proširila ne samo u Italiji, već i u cijelom katoličkom svijetu.

Louis Pascal Guéranger

U Francuskoj je posebna pažnja bila posvećena gregorijanskom pjevanju. U tome su najviše poradili benediktinci iz Solesmesa (P. Guéranger, J. Pothier, A. Mocquereau). Nakon novih saznanja po pitanju rekonstrukcije gregorijanskih melodija, benediktinci iz Solesmesa

Papa Pio X.

pripremaju novo izdanje gregorijanskih napjeva. U to vrijeme otkriven je *Codex Sangallensis 359* (St. Gallen - Švicarska) iz prve polovine X. stoljeća. Na temelju tog otkrića, francuski se benediktinci daju na posao i tiskaju prvo izdanje *Liber Usualis* 1896. godine. God. 1904. Kongregacija za obrede je potvrdila novo izdanje solesmeskog *Liber Usualis*. Papa Pio X. povjerava daljnju obnovu gregorijanskog korala benediktincima iz Solesmesa i osniva komisiju za pripremanje i tiskanje gregorijanskih napjeva na čelu s J. Pothierom. Već 1905. godine izlazi *Kyriale* (zbirka nepromjenjivih dijelova mise: 18 gregorijanskih misa, requiem, 4 creda...). *Graduale* je tiskan 1908., a *Antiphonale* 1912. godine... Ovom obnovom, benediktinci su uspjeli vratiti gregorijanskom pjevanju izvornu čistoću i ljepotu. Nakon II. vatikanskog sabora, 1974. god., isti benediktinci iz opatije sv. Petra u Solesmesu izdali su novi *Graduale* po

Vincent d'Indy

zahtjevima obnovljene liturgije. Isto tako u Parizu glazbenici Vincent d'Indy, Charles Bordes i Alexandre Guilmant 1869. god. osnivaju čuvenu *Schola Cantorum*, koja je kasnije prerasla u *L'École supérieure de musique*. Imala je zadatak obnoviti crkvenu glazbu u Francuskoj. U njoj su i dan danas gregorijansko pjevanje, klasična polifonija, orgulje i crkvena kompozicija najvažnije discipline.

Charles Bordes

Alexandre Guilmant

Franjo Dugan st.

Cecilijanski pokret u Hrvatskoj uzima zamaha potkraj 19. stoljeća. Miroslav Cugšvert 1877. god. pokreće časopis za crkvenu glazbu *Sv. Cecilija*, najstariji hrvatski glazbeni časopis. U početku je časopis izlazio samo četiri godišta: 1877., 1878., 1883. i 1884. Neko vrijeme urednik glazbenog priloga je bio Ivan pl. Zajc. Prvi broj donosi program rada: 1. po crkvama uvesti

što dostojnije pjevanje i sviranje; 2. sabirati lijepe stare popijevke; 3. nastojati da u crkvi sam puk pjeva; 4. poticati da skladatelji skladaju dobre crkvene kompozicije i 5. izdavati dolične kompozicije. U Zagrebu je 1895. god. objavljena zbirka izvornih hrvatskih popijevki tzv. Kindlein-Kolanderov *Kantual*. Na blagdan sv. Cecilije 1907. god., u Zagrebu je osnovano «Cecilijino društvo». Svrha društva jest: pročistiti repertoar naših zborova te uvesti pravu liturgijsku glazbu na temelju crkvenih zakona i odredaba. Uz svesrdnu pomoć zagrebačkog nadbiskupa J. Posilovića, Milan Zjajić i Mirko Novak 1907. godine ponovno pokreću časopis *Sv. Cecilija*. Njima se pridružuju Filip Hajduković, regens chori i Franjo Dugan, dugogodišnji orguljaš zagrebačke prvostolnice. Širenju pokreta najviše je doprinio list *Sv. Cecilija* sa svojim člancima i glazbenim priložima u kojima su prije svega bile skladbe hrvatskih cecilijanaca: F. Dugana, M. Novaka, K. Kolba, V. Žganeca, R. Taclika, K. Ođaka, A. Canjuge, F. Lučića a nešto kasnije i A. Vidakovića. Rezultat njihovog neumornog rada je *Hrvatski crkveni kantual* tiskan 1934. godine. U to vrijeme u Sarajevu djeluje Stjepan Hadrović (1863.-1934.), vrhbosanski kanonik, regens chori sarajevske prvostolnice. Hadrović 1911. god. izdaje pjesmaricu za puk *Hosanna*, a nedugo zatim i pratnju u dva dijela: prvi dio 1911., a drugi 1913. godine.

Stjepan Hadrović

Cecilijanski pokret u širem smislu riječi traje i dan danas, pogotovo nakon II. vatikanskog sabora kad je u liturgiju uveden narodni jezik a pučkoj su popijevci vrata širom otvorena. On je zapravo povijesni proces koji će uvijek biti aktualan i potrebit jer, u svakom su vremenu crkveni glazbenici pozvani da skladaju dobre, pobožne i umjetnički vrijedne liturgijske skladbe, kako pučke, tako isto polifone i orguljske skladbe. ✍

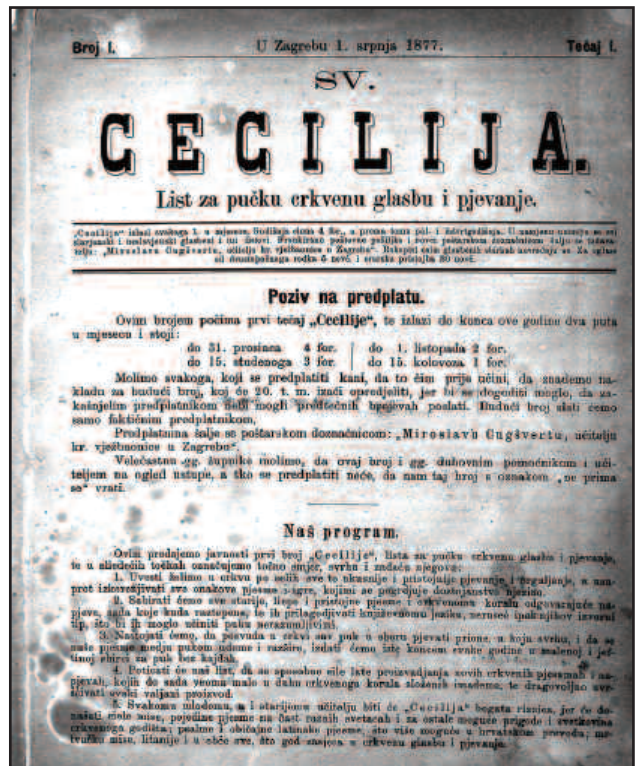
Franjo Lučić

Kamilo Kolb

Albe Vidaković

Prvi broj časopisa Sv. Cecilija izdan u Zagrebu 1877. godine